

УДК 821.161.2-3Яблонська-042.4:821.581-3Сань Мао
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-40>

Дарина МОРГУН,
orcid.org/0009-0008-2436-944X
студентка II курсу магістратури
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) morhundaar@gmail.com

Наталя ІСАЄВА,
orcid.org/0000-0002-8458-4650
докторка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) n.isayeva@knu.ua

ОБРАЗИ ЕКЗОТИЧНОГО ІНШОГО У ТРЕВЕЛОГАХ САНЬ МАО ТА СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ

Стаття присвячена особливостям художньої репрезентації образу Іншого у тревелогах Сань Мао «Історії Сахари» та Софії Яблонської «Чар Марока» крізь призму типології імагологічних образів, запропонованої В. Будним та М. Ільницьким. Центральною темою дослідження є специфіка авторського сприйняття й відтворення образів міст, природи й місцевих жителів Північно-Західної Африки в подорожньому дискурсі письменниць, які, належачи до різних історико-культурних контекстів, демонструють спільну тенденцію осмислення чужого культурного простору. Актуальність роботи зумовлена посиленням уваги до проблематики міжкультурного діалогу, а також зростанням інтересу до жіночої мандрівної літератури як засобу художньої інтерпретації соціокультурного ландшафту.

У статті зосереджено увагу на трирівневій моделі образу Іншого: «міражі», «збірні образи», а також «психологічні образи». В дослідженні використано порівняльний метод, елементи культурної герменевтики, імагології та постколоніальної критики. На прикладах конкретних епізодів і характерних образів продемонстровано, як Сань Мао та Софія Яблонська долають колоніальну оптику сприйняття інокультурного простору, натомість формуючи образ Іншого як носія унікальної життєвої позиції та світобачення.

Встановлено, що обидві письменниці проходять шлях від ідеалізації до глибшого розуміння культури Іншого, що супроводжується еволюцією особистісного досвіду. Зокрема, в оповіданнях Сань Мао простежується поступовий перехід від романтизованого бачення сахараві до внутрішнього діалогу з ціннісними розбіжностями; у текстах Яблонської – рух від європейського погляду на африканську екзотику до занурення в етнокультурний код Марокко через побутові й емоційні спостереження.

Таким чином, у статті обґрунтовано, що мандрівна проза обох авторок не лише відтворює досвід подорожі, а й фіксує динаміку становлення культурної суб'єктності жінки-мандрівниці. Дослідження образу Іншого у їхніх творах відкриває можливість для глибшого розуміння художніх механізмів міжкультурної комунікації, а також виявляє потенціал мандрівної літератури як засобу гуманістичного діалогу.

Ключові слова: китайська література, українська проза, мандрівна література, тревелоги, образ Іншого, Сань Мао, Яблонська, міжкультурна комунікація.

Daryna MORHUN,

orcid.org/0009-0008-2436-944X

2nd year master's student

Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) morhundaar@gmail.com

Natalia ISAIIEVA,

orcid.org/0000-0002-8458-4650

Doctor of Philology, Associate Professor,

Head of the Department of the Far East and Southeast Asia Languages and Literature
Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) n.isayeva@knu.ua

IMAGES OF THE EXOTIC OTHER IN THE TRAVELOGUES OF SAN MAO AND SOFIA YABLONSKA

*The article explores the artistic representation of the image of the Other in San Mao's *Stories of the Sahara* and Sofia Yablonska's *The Charm of Morocco*, through the lens of the typology of imagological images proposed by V. Budnyi and M. Ilnytskyi. The central focus of the study is the specificity of the authors' perception and portrayal of cities, landscapes, and local inhabitants of North-Western Africa in their travel discourse. Despite belonging to different historical and cultural contexts, both writers display a shared tendency to reflect on foreign cultural spaces. The relevance of the study stems from the growing interest in intercultural dialogue and the increasing recognition of women's travel literature as a medium for artistic interpretation of sociocultural landscapes.*

The article emphasizes a three-level model of the image of the Other: mirages, composite images, and psychological images. The research employs a comparative method alongside elements of cultural hermeneutics, imagology, and postcolonial criticism. Through specific episodes and characteristic imagery, the article illustrates how San Mao and Sofia Yablonska transcend the colonial gaze in their perception of other cultures, instead constructing the Other as a bearer of a unique worldview and life position.

The analysis reveals that both authors undergo a progression from idealization to deeper understanding of the Other's culture, accompanied by an evolution of personal experience. In San Mao's stories, this is reflected in a gradual shift from a romanticized vision of the Sahara to an internal dialogue with value-based differences; in Yablonska's texts, it is marked by a movement from a European perspective on African exoticism to an immersion in Morocco's ethnocultural code through everyday and emotional observations.

Thus, the article argues that the travel prose of both authors not only captures the experience of travel but also reflects the evolving cultural subjectivity of the female traveler. The study of the image of the Other in their works offers insight into the artistic mechanisms of intercultural communication and reveals the potential of travel literature as a means of humanistic dialogue.

Key words: Chinese literature, Ukrainian prose, travel literature, travelogues, image of the Other, San Mao, Yablonska, intercultural communication.

Постановка проблеми. У сучасній гуманітаристиці спостерігається зростаючий інтерес до вивчення мандрівної літератури як простору міжкультурної комунікації. Особливу увагу привертає художня інтерпретація Чужого (Іншого) культурного простору в текстах мандрівників, які долають не лише географічні, а й ідентифікаційні межі. Яскравими зразками такої інтерпретації є тревелоги української авторки-мандрівниці Софії Яблонської (1907–1971) і тайванської письменниці, яка більшу частину життя провела за межами батьківщини, Сань Мао (三毛, 1943–1991). Попри первинну приналежність авторок до віддалених культур та часовий зсув у життєвих шляхах, їхні нариси про мандри до екзотичних країн Північно-Західної Африки демонструють типологічні сходження у сприйнятті вражаючого Іншого – «орієнтальної архаїки» (Бестюк, 2023: 244). Відомі тревелоги С. Яблонської

«Чар Марока» (1932) та Сань Мао «Історії Сахари» («撒哈拉的故事», 1976) віддзеркалюють жіночий досвід пізнання інакшості екзотичних спільнот, а також представляють індивідуальноавторські концепції відтворення цього досвіду в текстах. Враховуючи національно-культурну ідентичність авторок, їхню мотивацію до написання мандрівних нарисів та самопрезентацію в них, порівняльне дослідження названих тревелогів уможливило виокремлення різних ракурсів сприйняття Чужого в межах спільної тематики, а також створення образу Іншого крізь призму т.з. «фасеткової оптики». Загалом, аналіз особливостей втілення образу Іншого – екзотичного, стереотипізованого чи суб'єктивного – у жіночій мандрівній прозі дозволить не лише реконструювати цей образ, а й осмислити динаміку формування жіночого культурного суб'єкта в контексті міжкультурного досвіду.

Аналіз досліджень. Тревелогі Софії Яблонської та Сань Мао знайшли висвітлення у розвідках вітчизняних та зарубіжних дослідників. Поетику нотаток української мандрівниці досліджувала М. Федунь, розглядаючи їх як зразки жіночої мемуаристики першої пол. XX ст. та підкреслюючи «романтичне, піднесене бачення [авторкою] оточуючого» (Федунь, 2013: 344). М. Комариця побіжно розглянула мандрівну прозу авторки в контексті жіночої прози міжвоєнної доби і відзначила «не декларативну й не плакатну форму самоствердження Яблонської, і як жінки, і як митця» (Комариця, 2018: 186). О. Галета проаналізувала тревелогі Яблонської як зразок українського модернізму, вказавши, що вони «не лише розкривають інші країни, а й показують формування сучасної особистості в процесі письма» (Haleta, 2020: 78). Цікавим є імагологічне дослідження І. Бестюк, де розглядається «метафоризована живописна семіотика» тревелогу «Чар Марока» С. Яблонської у колаборації з живописом З. Серебрякової (Бестюк, 2020). Зрештою, специфіку репрезентації образу Китаю у тревелозі С. Яблонської дослідили О. Воробей та Д. Шнайдер (Воробей, Шнайдер, 2024). Тож, мандрівні твори української авторки досліджені досить різнобічно.

Щодо тайванької мандрівниці, то більшість науковців намагались осмислити «феномен Сань Мао» в цілому, визначаючи його як прагнення подорожей, романтики і свободи, які заворожували читачів (文恩珠, 2010: 37). Тож, дослідження тревелогів стало підтвердженням цієї тези. Австралійська дослідниця М. Лан проаналізувала мандрівні нотатки Сань Мао (які називає казками) в постколоніальному дискурсі, підкреслюючи сумніви письменниці щодо «цивілізаційної місії європейців» (Lang, 1999: 107). Вона також звернула увагу на смислове доповнення тревелогів Сань Мао подорожніми світлинами авторки (Lang, 1995: 128). Китайські дослідники Тан Сінью та Хуа Цзін дослідили образ жінки-мандрівниці зі змішаною культурною ідентичністю у тревелозі «Історії Сахари», а також особливості відтворення цього образу в англомовних перекладах (Tan, Hua, 2023). Особливості впливу західної культури, зокрема християнства, на світогляд Сань Мао дослідила Ван Лінлін (王玲玲, 2012). В Україні досліджувалась лише епістолярна проза Сань Мао з погляду вираження концепції «свободи особистості» (Ісаєва, Шаповалова, 2009) та стилістичних особливостей тексту (Ісаєва, 2009). Тож наразі видається цікавим порівняльний аналіз тревелогів української і тайваньської письменниць з погляду сприйняття і вираження ними екзотичного Іншого.

Це поглибить розуміння міжкультурної комунікації Заходу й Сходу, а також можливості формування певної «толерантної ідентичності» сучасної людини.

Мета статті – визначити особливості художньої репрезентації образу Іншого у тревелогах С. Яблонської «Чар Марока» та Сань Мао «Історії Сахари», окреслити спільне й особливе у сприйнятті й відображенні авторками міст, природи й місцевих жителів Північно-Західної Африки. В дослідженні використано порівняльний метод, елементи культурної герменевтики, імагології та постколоніальної критики.

Виклад основного матеріалу. Важливою особливістю тревелогів, як «звітів про певну подорож», наділених емоційністю, експресивністю, суб'єктивністю і наявністю оповідача (Білецька, 2013: 42), є відтворення образів Іншого (Чужого). Такі образи залежать від авторського світогляду, вражень, емоцій та підходів до сприйняття нового. Виходячи з таких міркувань В. Будний та М. Ільницький визначили три типи образів Іншого в мандрівній літературі: 1) образи-«міражі» – перші, найяскравіші враження мандрівника від подорожі; 2) «збірні образи» – такі, «що подають колективний портрет нації на значній відстані від читача, комбінуючи однотонні й контрастні штрихи-стереотипи»; 3) «психологічний образ Іншого», який «наближає читача до внутрішнього світу людини іншої національності за допомогою витонченіших і багатозначних сюжетних і характеротворчих засобів» (Будний, Ільницький, 2008: 368, 370).

Художні концепції тревелогів Сань Мао «Історії Сахари» та Софії Яблонської «Чар Марока» мають спільну особливість – вони ґрунтуються на глибоко емоційному сприйнятті (почасти захопленні) авторок чужою культурою та екзотичним середовищем Північно-Західної Африки. Як зазначає М. Комариця, для Яблонської-мандрівниці базовим виміром авторського сприйняття стала «автентичність первісної емоції від незвіданого та психологічний аналіз» (Комариця, 2018: 186). Сань Мао була одержима Сахарою після того, як вона натрапила на статтю про неї в журналі «National Geographic». У неї з'явилась мрія стати першою жінкою-дослідницею, яка перетне пустелю Сахара із заходу на схід. Тож, потрапивши туди вона «могла вільно віддаватися своїм фантазіям про... Сахару-як-її-кохання, і спілкуватися наодинці з величезним простором пустелі» (Lang, 1995: 58). Сань Мао, на відміну від Яблонської, прожила в Іспанській Сахарі близько 2 років, тож значно глибше занурилась у життя місцевих жителів – їхній побут, звичаї, спосіб життя, образ мис-

лення. Тим не менш, у творах обох авторок домінують образи-«міражі», миттєві або заглиблені емоційні враження від Іншого світу, а також простежуються вкраплення «збірних» та «психологічних» образів, що поглиблюють структуру рецепції чужого природного й культурного простору.

Столиці. Перші враження С. Яблонської від Марракешу постають як «міражі»: оповідачку настільки приголомшує «сила вражень, захоплення, несподіванок, таке багатство і гарячість кольорів і форм» (Яблонська, 2023: 29), що, за її ж словами, замість описів, вона радше б надіслала світлина міста. Її абсолютно захоплює екзотична казка – увага авторки оминає «бідну, бруд, мухи, бідність дітей, примітивність хат» (Калитовська, 1971: 54), які жахають інших. Яблонська відчувала «голод вражень», перетворюючи сіру буденність у непересічну пригоду (Комариця, 2018: 186).

Інакше сприймає столицю Іспанської Сахари міста Ель-Аюна Сань Мао – їй було складно повірити, що це столиця: «декілька вулиць, два-три банки й кілька магазинів. Безлюдна місцевість та атмосфера містечка нагадували мені вестерн. Тут годі було побачити велич, помітну в інших столицях» (Сань Мао, 2021: 15). Її вразила гнітюча сірість і буденність, однак це лише тому, що фантазії мандрівниці готували їй до споглядання таємничої пустелі, а не бідної міської цивілізації. Утім асоціація з вестерном є яскравим «міражем», лаконічним малюнком першого враження.

Природа (пустеля та гори). «Голод вражень» Яблонської шириться й на пустельні простори, які постають в її сприйнятті не безлюдною землею, а особливим дивовижним місцем. Її вражає оазис: «коли під'їдеш ближче до цього райського куточка, він відсовується, наче дратуючи вас, та зовсім зникає, розвіяний вітром. замінений іншим, далеким» (Яблонська, 2023: 53). Сахара повниться життям, автентикою, непроникністю чужого – тут «кожен орел ...з обуренням придивлявся тим нахабних істотам, що без дозволу гуляють по їхній долині» (Яблонська, 2023: 53). Мандруючи Атласькими горами, авторка поринає у шалене захоплення буйною красою місцевої флори, ніби розчиняючись у власних емоціях і відчуттях: «Їх барви такі гарячі, пелюстки такі прозорі й соковиті, а пах такий привабливий, що хотілось би кинутись в їхні задушливі обійми, сп'яніти від пахощів, вросли поміж них та назавжди там залишитись» (Яблонська, 2023: 54). «Міраж» Сахари крізь оптику Яблонської руйнує стереотипи, породжуючи образ східної казки.

Згодом пустеля частково втрачає однозначність яскравого емоційного образу, її образ набуває рис

психологізму, коли авторка зіштовхується з труднощами під час виснажливої подорожі Сахарою: «гаряче та душно, аж повітря стає густе. Навкруги тягнеться у безмірність розпалений та вже зовсім чистенький жовтий пісок» (Яблонська, 2023: 62). Пустельні міражі вже не приносять їм насолоди й подивування – авторка називає їх «безнадійними, невірними привидами» (Яблонська, 2023: 63). Проте, переживши складну пригоду, оповідачка зневіряється, але зрештою бачить порятунок в оазі, яка виявляється спражньою: «райського пташка бракує, щоб ... раєм прозвати» (Яблонська, 2023: 66). Яскрава метафора повертає до первинного зачарування мандрівниці.

Сань Мао відчувала невтримний потяг до незвіданої землі Сахари, була одержима нею як хворобливим коханням. Вона була зачудована красою пустелі та способом життя її мешканців – це й надихнуло її писати. Тож монохромний краєвид пустелі в її описах набуває кольорів, які імпонують психологічному стану авторки. У розділі «Затишок власноруч» («白手成家») авторка пише: «Стояла тиша. Сідало сонце. Сутінки вкрили пустелю червоним, як свіжа кров, кольором. Сумна, ніжна печаль. Погода була, як на початку зими. Я сподівалася відчути неймовірну спеку, а натомість уздріла поетичну спустошеність» (Сань Мао, 2021: 185). Ця суміш смутку, ніжності й самотності відображає ті почуття авторки, які навіювала пустеля. Самотність тут радше сприймається як усамітнення, що імponує з китайським образом світу авторки, зокрема одвічним пошуком обдарованих людей гармонії через самозанурення на лоні природи. Тож пустеля для Сань Мао – це образ-«міраж» кохання і самозаглиблення, що набуває філософського відтінку.

Проте образ пустелі змінюється впродовж перебування Сань Мао в Сахарі. У розділі «Ножі та нічна пустеля» («平沙漠漠夜帶刀») авторка пише про труднощі, із якими зіштовхується в перші місяці життя в пустелі: нестерпний холод уночі, незмога здійснити мрію перетнути Сахару, зрештою сумніви щодо перебування там. Проте авторка знайомиться з пустелею «ближче»: на власні очі бачить зникомі видіння-міражі, які викликають у неї страх (на відміну від здивування й захоплення Яблонської): спочатку «велике озеро – пласке як дзеркало», а потім – «неосяжне пустище. Захід сонця зафарбував землю в червоний, як кров колір. Вітер здіймав пісок у повітря. Перед очима постала хижа картина. А озеро? Його не було» (Сань Мао, 2021: 23). Образ-«міраж» чуттєвої Сахари-«кохання» перетворюється на зловісний пустельний міраж, розбиваючись об

реальність. Проте далі пустеля знову зустрічає її своєю красою – і відповідає взаємністю, адже авторка зізнається, що «глибоко в душі пустеля Сахара була моїм коханням упродовж багатьох років» (Сань Мао, 2021: 185). Тож образ Сахари набуває ознак психологізму.

Зрештою Сахара стає основним образом Іншого у тревелозі Сань Мао (зрештою це засвідчує й сама назва), збираючи мозаїку яскравих вражень письменниці, перепланираних у її уяві та емоціях. Тож пустеля часто оживає, перетворюючись на міфічну істоту, а сама мандрівниця відчуває себе у взаємодії з містичними силами пустелі: «від ранку до ночі ми турбуємо пустелю: шукаємо скам'янілості, викопуємо її рослини, ганяємося за її антилопами, викидаємо пляшки, картонні коробки й інший непотріб. А ще колесами вдавлюємо її тіло. Пустелі це не подобається. Вона забере наше життя за це» (Сань Мао, 2021: 77). Ніби караючи зухвальців, котрі потурбували її нічний спокій, пустеля ставить під загрозу життя Сань Мао.

Свій суворий норов Сахара показує всім «прибульцям», яких, напевно, звинувачує у смерті своїх «дітей» – повстанців за незалежність Західної Сахари. Пустеля лякає своїм холодом: «Це була глуха земля, безлюдний світ у царстві холоду й морозу. Цей порожній краєвид, де я не сподівалася нічого побачити, налякав мене. Я пильно вдивлялася вдалечинь на цю широку, черству землю й забувала, де перебуваю» (Сань Мао, 2021: 300). Пустеля незмінно пов'язана із життям і смертю сахараві, зливається із ними через історію, обряди й традиції. Вона забирає тіла померлих у своє лоно згідно з місцевим повір'ям, що зі смертю кожного сахараві для нього знаходиться дірка в землі (Сань Мао, 2021: 384). Тобто з погляду Сань Мао пустеля пов'язана з життями сахараві на метафізичному рівні. Ніби узагальнюючи, авторка пише «У світі немає іншої Сахари. Вона проявляє свою красу й ніжність лише до тих, хто її любить. А ця любов, яка ще з давніх-давен була між цим небом і землею, мовчки повертається тобі навзаєм» (Сань Мао, 2021: 327). Тож, образ пустелі у Сань Мао – це сукупність яскравих миттєвостей-«міражів», які схиляють до філософських роздумів і доповнюються емоційними сплесками авторки у межах кохання і відторгнення.

Місцеві жителі. Тривале перебування серед мешканців Сахари й активне спілкування з ними дозволили Сань Мао глибше зрозуміти їхній спосіб життя й образ мислення. Зрештою сахараві розбудили в серці письменниці не просто цікавість, а «пристрасну любов», що «дала поштовх

до народження краси й натхнення в...душі» (Сань Мао, 2021: 248). Вона зізнається, що «відчувала невимовну турботу та любов до них: їхня манера ходьби, те, як вони їли, стиль і колір одягу, їхні жести, мова, одруження, релігія та віра» (Сань Мао, 2021: 248). Цей образ іншого народу, на перший погляд, має ознаки «збірного», проте авторка ніколи не споглядає їх відчужено, вона завжди переймається їхнім життям, відверто співпереживає, турбується й захоплюється. Тому радше тут проявляється психологізм авторської рецепції.

На відміну від Сань Мао, Яблонська споглядає місцевих жителів як туристка, дивуючись і захоплюючись ними. Ці образи можна умовно поділити на кілька груп: 1) вуличні актори, оповідачі, ковтачі вогню тощо; 2) владні й заможні жителі столиці; 3) пересічні марокканці. Вуличні актори вражають мандрівницю своєю майстерністю: «постать чорної танцівниці, що перекривлює губи, завертає очима, відслонює блискучі білі зуби і червоне піднебіння, потрушує гнучким тілом, тупотить босими ногами, викручує бедра та підстрибує, наче на розпалену бляху кинений кіт» (Яблонська, 2023: 28). Прикметно, що наївні з погляду Сань Мао сахараві є схожими на описаних С. Яблонською марокканців, яких за їхньою життєрадісністю та наївністю авторка порівнює з дітьми: «фанатичні, примітивні, безжурні діти! Єдина їхня мораль – це викрасти в життя якнайбільше радощів, завдати собі якнайменше труднощів та не вірити в іншого Бога як Аллаха та його пророка Магомета» (Яблонська, 2023: 30). Може здатися, що обидві авторки керуються стереотипами західної людини (хоча Сань Мао зі Сходу), яка досить зверхньо сприймає аборигенів Третього світу, як наївних, недорозвинутих дітей. Однак жодна з письменниць не поділяла подібних поглядів, обурюючись безцеремонністю нащадків «білих колонізаторів» у ставленні до місцевих жителів. Тож, ми схиляємось до ширших почуттів авторок, їхнього емоційного сприйняття особливостей життя сахараві та марокканців, тому самі образи мають ознаки психологізму.

Не менш вражаючими у сприйнятті С. Яблонської є представники вищого прошарку населення Марракешу. Вона описує відвідини оселі каїда без упереджень, на відміну від її товариша-француза, який бачить в місцевих оселях лише прагнення наслідувати Європу і абсолютний несмак. Яблонська прагне розкрити справжнє єство каїда й екзотичний колорит його будинку. Описуючи приголомшливо гарні й традиційно облаштовані кімнати, авторка зазначає, що «зверхня убогість арабських міст – це тільки скромна заслона їх

багатства» (Яблонська, 2023: 42). Сам каїд витончено говорить: «Кожне його слово це був тонкий рисунок різьби, яку він майстерно докидав, творячи гармонійну цілість своєї балачки» (Яблонська, 2023: 41), при цьому оповідачка почувається «наче зловлена у клітку миша, що крізь ґрату киває лапкою та, прохаючи милосердя, ластиться до настороженого кота» (Яблонська, 2023: 43). Як бачимо, жива фантазія Яблонської дозволяє уявити себе «бранкою східного гарему», вивільнивши з підсвідомості поширені стереотипи. Утім Яблонська не спирається на спрощені уявлення, змальовуючи самого каїда, який проявляє щирю гостинність – частує її чаєм, знайомить із гаремом, розважає танцями хлопчиків і наймолодшої з дружин. Яблонська підмічає промовисту деталь привітних арабів: «є дуже мила звичка: сміючись, вони неодмінно хапаються за серце» (Яблонська, 2023: 30). Тож різні прошарки місцевого населення викликають у Яблонської вир емоцій і асоціацій, тому вони нагадують калейдоскоп яскравих фрагментів образу-«міражу» дивовижного народу.

Як зазначає О. Забужко, С. Яблонська відвідувала інші країни переважно без попередніх знань про них, що позбавляло її упередженого ставлення до тубільних народів (Забужко, 2023: 79). Саме тому авторка рефлексує на тему екзотизації: з одного боку, вона жадібно шукає вражень крізь призму романтичних уявлень про Схід, а з іншого – намагається зануритись у соціальний і культурний контекст (уважна до будь-яких деталей інакшого життя місцевих). Тому справжній портрет арабів оповідачка створює після тривалої взаємодії з ними. Тож образ Іншого народу постає із значними узагальненнями та вкрапленнями психологізму в описах і оцінках.

Жіночі образи. Тексти обох авторок мають гендерне маркування, тож в жіночій нарації варто окремо приділити увагу жіночим образам. Сань Мао, котра жила серед сахараві, потоваришувала з ними і мала, за її зізнанням, «вільні сестринські стосунки» (Сань Мао, 2021: 312). Іноді вона ставала вчителькою й навіть лікаркою для місцевих, тому бачила багато прихованого від очей іноземців. Красномовно свідчать про це створені письменницею образи жінок. Юнка Джвейджа, героїня кількох її історій, уперше з'являється в оповіданні «Ніж і нічна пустеля». Сань Мао щиро захоплюється її екзотичною красою: «вона була надзвичайно вродливою: великі очі, довгі вії та білі зуби. Шкіру мала світло-коричневу. Уся її постать була замотана в темно-смагдову тканину, волосся теж було покрите» (Сань Мао, 2021: 20). Обмежені соціальними путами та релігійними зако-

нами жінки-сахараві виражають свою відкритість і цікавість до іноземки – Джвейджа підійшла до оповідачки та «притулила свою голову до [її] обличчя» (Сань Мао, 2021: 20).

У відтворенні жіночих образів Сань Мао вдається до тілесності – на її подив, ідеалом краси тут є повнота. В оповіданні «Дитина-наречена» («姐姐新娘») вона детально описує, як наряджають дівчину перед весіллям: «тепер Джвейджа стала схожою на справжню жінку сахараві», бо її пухку статуру оповивало весільне вбрання (Сань Мао, 2021: 67). Тендітна китаянка не розуміє красу жіночої огрядності, утім милується Джвейджою, дивується її безпосередності, нерозсудливості, і всіляко прагне допомагати їй. Утім, Сань Мао зображає й жорстокі моменти у ставленні до жінки, закріплені традиціями, зокрема, весільними. Сань Мао здається, що вона опинилася в казці з «Тисячі й однієї ночі», проте ця казка виявляється настільки диною, що лякає: наречений, що силоміць забирає майбутню дружину з батьківського дому, бійка, із якої традиційно розпочинається їхнє подружнє життя, святкування протягом шести днів, упродовж яких гості розважалися, а наречена Джвейджа мусила сама сидіти в кімнаті для молодят, і єдиним її відвідувачем міг бути її чоловік. Беручи участь у цих традиціях Сань Мао доходить висновку, що «під приводом традицій люди не хочуть змінювати деяких речей» (Сань Мао, 2021: 72), тому становище жінок-сахараві абсолютно безправне. Тим не менш жінки в описах Сань Мао є радше психологічними образами Іншого, оскільки мандрівниця весь час перебуває серед них, намагаючись зрозуміти їхні емоції, дії, прагнення й труднощі. Екзотичність жінок розчиняється у реаліях життя.

С. Яблонська майстерно виводить галерею жіночих портретів, які почасти перегукуються із образами сахараві Сань Мао. Такою, зокрема, є Айша, мешканка Марракешу, яка розповіла допитливій іноземці історію свого нещасливого кохання до француза. Вона довірливо виливала їй свої переживання і навіть хотіла поцілувати пані. Відверта і щира Айша вразила письменницю розповідями про Європу, де вона побувала – «ходила до каварень з європейцями, на дансингі вечеряти у ресторани, ... вдягалась, як європейка» (Яблонська, 2023: 70). На відміну від Сань Мао, Яблонська зрозуміла, що арабський світ строкатий, у ньому жінки починають порушувати усталені закони. Утім традиційне життя все ж таки залишається основою їх життя.

С. Яблонській, одній з небагатьох іноземок, вдалося потрапити до гарему заможного каїда і

побачити його дружин: сімох старших, поважних і огрядних, які дивилися на оповідачку «холодними, хоч гарними очима» (Яблонська, 2023: 47), двох молодших, «ще гарних і свіжих» (Яблонська, 2023: 47) та одинадцятирічну Фатму, що «її гарне, матове обличчя, розписане пастелевими фарбами, виявляє якесь здивування, а від її усмішки повіває вогким чаром вчасного ранку» (Яблонська, 2023: 47). Танок Фатми зачарував гостю, за що та осипала дівчинку компліментами, тож каїд запропонував подарувати Фатму їй. На природне здивування оповідачки каїд відповів, що «наші жінки не знають кохання, їм воно байдуже, та ми в них його не шукаємо». (Яблонська, 2023: 50). Проте авторка запропонувала запитати саму Фатму. Скептично налаштований каїд отримує відмову дівчинки «переходити у володіння» чарівної іноземки, що здивувало його, адже за його переконаннями, арабська жінка не має ані власної волі, ані (згідно з мусульманством) – власної душі. Відвідини гарему в «Чарі Марока» хоча й показують дивні для європейки звичаї арабів, та з погляду оповідачки вони видаються цікавою виставою в умовах справжнього (хоча й екзотичного) життя: «гадаю, що не тільки я, але ми всі троє були дуже вдоволені цим незабутнім вечором» (Яблонська, 2023: 51). О. Забужко назвала С. Яблонську «Гогеном ХХ століття», оскільки «вона лишила нам своїх таїтянок – як і всіх інших кольорових жінок... вона побачила цілком іншими очима, аніж, до неї, будь-хто з Великих Мужчин... привалених «тягарем білої людини»» (Забужко, 2023: 78). Жіночий погляд на життя інакших жінок відзначається толерантністю й повагою до чужих звичаїв і водночас – глибоким співчуттям. Т. з. «жіноча солідарність» унеможливило зверхне й упереджене сприйняття фемінінного Іншого під «тягарем білої людини». Тож жіночі образи у тревелогах Яблонської і Сань Мао варто віднести до психологічних.

Висновки. Аналіз тревелогів Сань Мао і Софії Яблонської показав, що обидві авторки, не зважаючи на різну національну приналежність, мають неупереджений погляд на життя іншого екзотичного народу. Жіночий тип сприйняття (відвертий, емоційний, автобіографічний) домінує над національно-культурним, що сприяє уникненню тягара західної колонізаторської цивілізації.

Прикметно, що Сань Мао і Яблонська віддають перевагу яскравим, емоційно насиченим образам-«міражам» та психологічним образам у зображенні екзотичного Іншого. Образи столиць (Марракеш і Ель-Аюн) є «міражі»-протилежності: різнобарвне свято – у Яблонської і жахаючий вестерн – у Сань Мао. Образ пустелі є домінуючим для Сань Мао, він змінюється з романтизованого на драматичний, часом моторошний, тоді як у Яблонської пустельні міражі радше грайливі й мальовничі, але теж розкривають оманливу природу першого сприйняття. Образи-«міражі» незвіданої землі в обох авторок набувають психологічної глибини, а в Сань Мао – ще й філософічності. Обидві авторки через досвід спілкування з місцевими поступово переходять від екзотизації до глибшого розуміння культури. Для Сань Мао – це трансформація в «сестру» жінок-сахараві, для Яблонської – зближення з Айшею, каїдом та усвідомлення соціального контексту життя місцевих. Образ іншого народу постає як калейдоскоп «міражів» з елементами узагальнення та психологічними вкрапленнями. Зрештою, жіночі образи у тревелогах найбільш пронизливі й емоційні – обидві авторки відчують емпатію до них, намагаються зрозуміти й прийняти, однак Яблонська здебільшого бачить позитивні, хоча й дивні, моменти жіночого буття, у той час як Сань Мао значно більше заглиблюється у жорстокі обставини життя жінок-сахараві.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні гендерної специфіки творів Сань Мао та С. Яблонської та варіативності жанру жіночого тревелогу в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бестюк І. Марракеш як символ просторової трансценденції: Софія Яблонська vs Зінаїда Серебрякова. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА. 2023. Вип. 17(85). С. 244-246.
2. Білецька Н. Жанр тревелогу на українському книжковому. *Коло*. 2013. № 5. С. 41-44.
3. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
4. Воробей О., Шнайдер Д. Специфіка репрезентації образу Китаю у тревелозі Софії Яблонської «З країни рижу та опію». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури*. 2024. Вип. 1(30). С. 5-13.
5. Забужко О.С. Планета Полин. Вибрані есеї. Київ: Видавничий дім «Комора», 2023. 384 с.
6. Ісаєва Н. Мовні засоби інтимізації в епістоляріях Сань Мао. *Мова і культура*. 2009. Вип. 11. Т.І (113). С. 242-248.
7. Ісаєва Н., Шаповалова В. Концепція «свободи особистості» в епістолярній прозі Сань Мао. *China, Korea, Japan: Methodology and Practice of Culture Interpretation*. Seoul. 2009. С.180-186.
8. Калитовська М. Софія Яблонська: подорожник і людина. *Сучасність*. 1971. № 5. С. 51-59.

9. Комариця М. Спадкоємність сердець: мистецька парадигма жіночої прози міжвоєнної доби. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2018. Вип. 67. Ч. 1. С. 178-190.
10. Сань Мао. Історії Сахари / Пер. з кит. А. Дорічева. Київ: Сафран, 2021. 408 с.
11. Федунь М. Р. Поетика подорожніх творів Софії Яблонської. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16. Т. 4. С. 344-350.
12. Яблонська С. Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії: Подорожні нариси. Вид. 2-ге, виправлене / Упоряд., передм. і літ. редакція Василя Габора. Львів: ЛА «Піраміда». 2023. 372 с.
13. Haleta O. Instead of a Novel: Sophia Yablonska's Travelogues in the History of Modern Ukrainian Literature. *Aspasia*. 2020. Vol. 14. P. 78-103.
14. Lang M San Mao and the Known World. PhD thesis. Canberra: Australian National University. 1999. 398 p.
15. Lang M. San Mao Goes Shopping: Travel and Consumption in a Post-Colonial World. *East Asian history*. 1995. № 10. P. 127-164.
16. Tan Xinyu, Hua Jing Representation and Reception of the Female Images in the English Version of Stories of the Sahara. *South Asian Research Journal of Arts, Language and Literature*. 2023. Vol. 5, Is. 3. P. 76-84
17. 三毛. 撒哈拉歲月. 皇冠 (2011)
18. 王玲玲. «圣经»光照下的精魂 – 从文本寻找三毛的真实形态. 开封: 河南大学. 2012.
19. 文恩珠. 三毛現象. 作家作品新論. 2010. № 9. 第37-40页.

REFERENCES

1. Bestiuk I. (2023). Marrakesh yak symbol prostorovoi transcendentsii: Sofiia Yablonska vs Zinaida Serebriakova [Marrakesh as a Symbol of Spatial Transcendence: Sofiia Yablonska vs Zinaida Serebriakova]. *Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy»: Philology Series*. Ostroh: Publishing House of the NUOA. 17(85). 244-246 [in Ukrainian].
2. Biletska N. (2013). Zhanr trevelohu na ukrayinskomu knyzhkovomu rynku [The travelogue genre in the Ukrainian book market]. *Kolo*. № 3.41-44 [in Ukrainian].
3. Budnyi V., Ilnytskyi M. (2008). Porivnialne literaturoznavstvo. [Comparative Literary Studies]. Kyiv: Publishing House «Kyiv-Mohyla Academy». 2008. [in Ukrainian].
4. Vorobei O., Shnaider D. (2024). Spetsyfika reprezentatsii obrazu Kytayu u trevelozi Sofii Yablonskoi «Z kraini ryzhu i opiiu» [The peculiarity of China representation in Sofiia Yablonska's travelogue «From the land of rice and opium»] *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Oriental Languages and Literatures*. 1(30). 5-13 [in Ukrainian].
5. Zabuzhko O. (2023). Planeta Polyn. Vybrani esei. [The Wormwood Planet. Selected Essays]. Kyiv: Komora Publishing House. 384 p [in Ukrainian].
6. Isaitva N. (2009). Movni zasoby intymizatsii v epistoliarii San Mao. [Linguistic means of intimacy in San Mao's epistolaries]. *Language and culture*. 11 (1). 242-248 [in Ukrainian].
7. Isaieva N., Shapovalova V. (2009). Kontseptsiya «svobody osobystosti» v epistolyarniy prozi San Mao. [The concept of «personal freedom» in San Mao's epistolary prose]. *China, Korea, Japan: Methodology and Practice of Culture Interpretation*. Seoul. 180-186 [in Ukrainian].
8. Kalytovska M. (1971). Sofiya Yablonska: podorozhnyk i lyudyna. [Sofia Yablonska: Plantain and Man]. *Suchasnist*. № 5. 51-59 [in Ukrainian].
9. Komarytsya M. (2018). Spadkoyemnist serdets: mystetska paradyhma zhinochoyi prozy mizhvoyennoyi doby. [The continuity of hearts on the artistic paradigm of women's prose writing in the interwar period]. *Visnyk of the Lviv University. Series Philology*. 67(1). 178-190 [in Ukrainian].
10. San Mao. (2021). Istorii Sahary [Stories of the Sahara]. Translated from Chinese by A. Dorycheva. Kyiv: Safran. [in Ukrainian].
11. Fedun M. (2013). Poetyka podorozhnykh tvoriv Sofiyi Yablonskoyi. *Language and culture*. 16(4). 344-350 [in Ukrainian].
12. Yablonska S. (2023). Sharm Maroka. Z kraini ryzhu i opiiu. Daleki obrii: Podorozhni narysy. [Charm of Morocco. From the Land of Rice and Opium. Distant Horizons: Travel Essays]. 2nd edition, revised / Compiled, prefaced, and edited by Vasyl Habor. Lviv: Literary Agency «Piramida» [in Ukrainian].
13. Haleta O. (2020). Instead of a Novel: Sophia Yablonska's Travelogues in the History of Modern Ukrainian Literature. *Aspasia*. Vol. 14. 78-103.
14. Lang M. (1999). San Mao and the Known World. Ph.D. thesis. Canberra, Australian National University.
15. Lang M. (1995). San Mao Goes Shopping: Travel and Consumption in a Post-Colonial World. *East Asian history*. №10. 127-164.
16. Tan Xinyu, Hua Jing (2023). Representation and Reception of the Female Images in the English Version of Stories of the Sahara. *South Asian Research Journal of Arts, Language and Literature*. 5(3). 76-84.
17. San Mao. Sahala suiyue (2011). [Years in the Sahara]. Crown Publishing. [in Chinese]
18. Wang Lingling. (2012). «Shengjing» guangzhao xiade jinghun cong wenben cunzhao San Maode zhenshi xingtai. [The Soul Illuminated by the Bible – Searching for the True Image of San Mao Through Textual Analysis]. Kaifeng: Henan University. [in Chinese]
19. Wen Enzhu (2010). San Mao xianxiang. [The image of San Mao]. *New judgments about literary works*. № 3. 37-40 [in Chinese].